Knowhow

De expert: Lucia Fransen

Ontwerpen en bouwen zijn centrale thema's in het werk van Lucia Fransen. Praktisch en precies vertaalt ze haar inspiratie door de gebouwde omgeving – grote gebouwen, romaanse kerken met hun steunberen, flatgebouwen met hun structuur met brievenbusjes – in karakteristieke vormen. Stevig bepalen die de ruimte om zich heen.

Lucia Fransen (Nederland ?, 1954) maakt werk dat met bouwen te maken heeft. Stukken met een architectonisch karakter. Ritme, herhaling en vlakverdeling zijn daarbij de basisbegrippen. 'Ik maak geen miniatuur van de werkelijkheid, maar gebruik herkenbare elementen die ik naar eigen inzicht vervorm, herhaal, vergroot en samenbreng.' Steden en de gebouwde omgeving inspireren daarbij tot het maken van series fantasiegebouwen die elk door hun kleurige texturen een heel eigen persoonlijkheid krijgen. Naast haar bouwwerken maakt Lucia sinds een jaar of vijf landschapsimpressies: reliëfs die het gevoel weergeven dat de natuur oproept. 'Dat is heel toevallig begonnen: ik maakte wat vierkante plaatjes met structuur en kleur om wat uit te proberen. Dat is steeds meer gegroeid, langwerpig en vierkant, en het werden al snel landschapjes. Ik neem van vakanties en van het wandelen impressies mee, maak bij thuiskomst wat schetsjes en werk daarmee verder. Het plezier van het bouwen is het bedenken en het construeren. Ik moet rekenen, passen en meten. Opletten dat alles tot in de puntjes klopt. Bij de landschapjes

▼ *Titel, 20??, ?? x ?? x ?? cm. Op de volgende pagina: Titel, 20??, ?? x ?? x ?? cm*

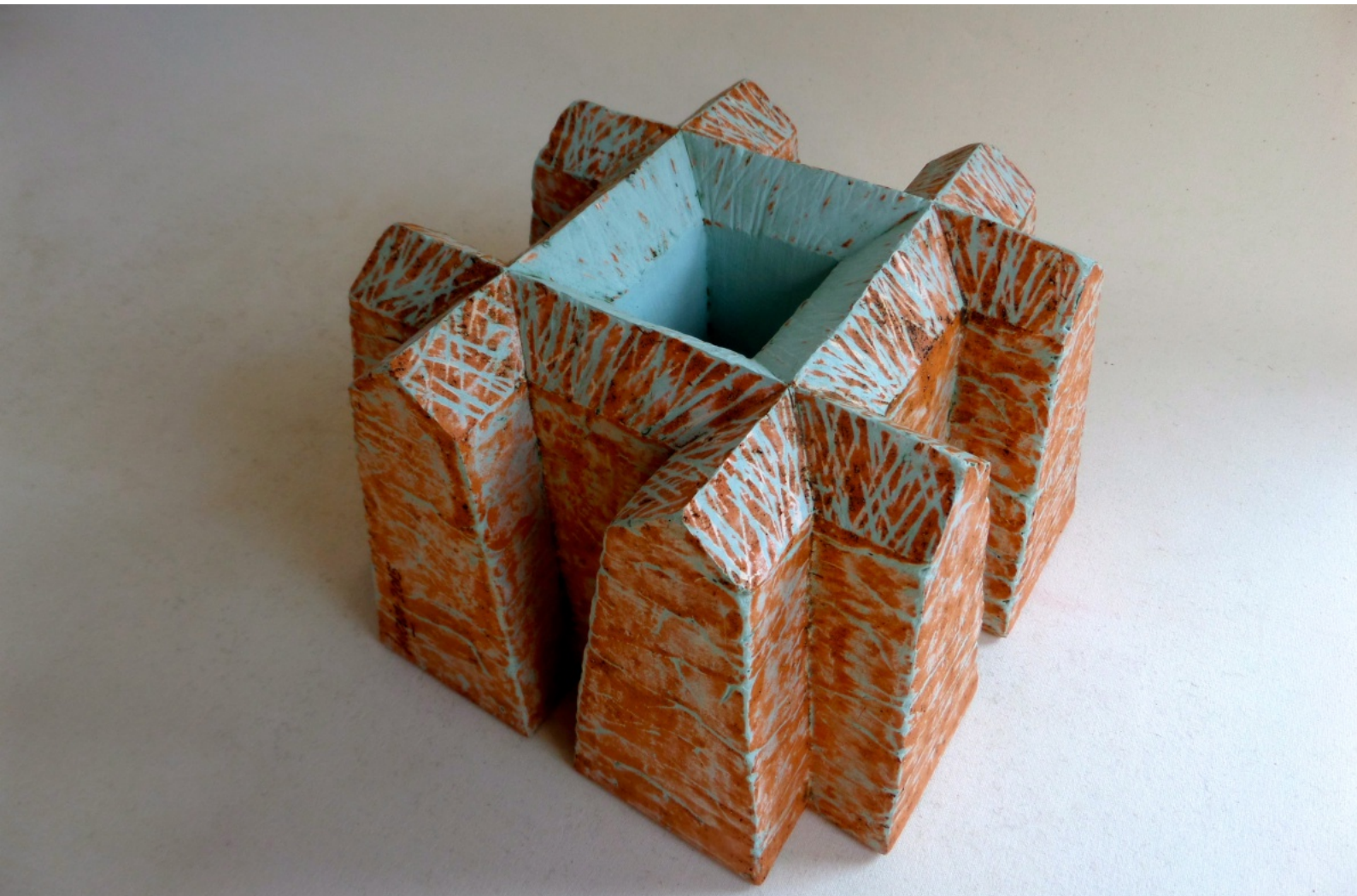

kan ik in het moment reageren en ik voel me daar ook volkomen vrij in. Het is een intuïtief proces, mijn hoofd doet niet mee, wat wel bij het bouwen nodig is. De afwisseling is leuk. Het een heeft het ander nodig. Nu ik bezig ben beide samen te voegen, ga ik een nieuwe fase in.'
De impressies hebben dezelfde herkenbare stijl, maar geven een vrijere indruk. Hun sfeer is helemaal afhankelijk van het schilderen met de engobes en het inkrassen van de klei.

Schuine lijnen

Lucia is altijd al aan het ontwerpen en bouwen geweest. Als kind al: 'Ik was altijd aan het prutsen, zoals ze dat thuis noemden. Van alles en nog wat: kartonnen bouwplaten, weven, emailleren, figuurzagen en – niet te vergeten – naaien van poppenkleren. Mijn vader was technisch ontwerper en die kon me laten zien hoe ik handig met gereedschap om kon gaan. En mijn grootvader had een hoeden- en pettenfabriek en daar heb ik misschien ook wel iets van meegekregen.'
Na de basisschool volgde Lucia een lange en praktische weg door het onderwijs. Eerst lager en daarna middelbaar beroepsonderwijs (NIMETO), waar ik alles leerde rond decorbouw, maquettes maken, etaleren, presentatie, timmeren, tekenen, ontwerpen, kunstgeschiedenis en handelsvakken. Later haalde ik op de Academie voor Beeldende Vorming in Utrecht de onderwijsaktes in tekenen, handvaardigheid en handwerken.'

Autonoom werk

Tijdens haar studie werkte Lucia als etaleur en dat is ook in het werk terug te zien. In 1987 kwam de al tijdens de studie opgedane keramiekervaring van pas, toen ze heel toevallig in de krant had gelezen over een open keramiekatelier in Amersfoort en daar elke zaterdag aan het werk ging. 'Toen besloot ik om keramist te worden. Van het begin af aan ging ik bouwen geweest, meteen al met die typerende schuine lijnen on het werk. Daar houd ik van, het werk staat zo mooi stabiel en het geeft meer ruimtewerking. Ik koos dus toen al voor het maken van autonome keramiek. Ik hoefde niet te leren draaien of gebruiksgoed te maken.' Na vijftien jaar als keramist werkzaam te zijn geweest, werd Lucia docent aan de SBB, tegenwoordig Neder-

▼ *Titel, 20??, ?? x ?? x ?? cm. Op de volgende pagina: Titel, 20??, ?? x ?? x ?? cm*

2013

landse Keramiekopleiding, waar ze les gaf in handopbouw. Net vorig jaar nam ze afscheid, maar geeft nog wel speciale cursussen.

Porselein

Vorig jaar is Lucia ook met porselein begonnen. Het was het Mondriaan-jaar. De Ploeg in Amersfoort, waar ze lid van is, organiseerde een tentoonstelling rond dat thema. ‘Aanvankelijk wilde ik de Mondriaan-kleuren gebruiken, maar uiteindelijk vond ik wit het mooiste. Ik heb er wandobjecten voor gemaakt: constructies gebouwd met een drukmaal, telkens twee van die platen op elkaar met wat klei ertussen, voor een deel open gesneden. Ze worden iets van de muur af gehangen. Dit is iets wat ik nog verder wil ontwikkelen.’ Ze laat zich bij dit werk duidelijk inspireren door het werk van Jan Schoonhoven.

Klik hier voor de speciaal voor *de kleine K* gemaakte film over het maken van een werk door Lucia Fransen

Op de volgende bladzijden laat Lucia zien hoe ze een werk maakt. Daarbij combineert ze voor het eerst een landschap van haar wandplaten met een bouwwerk. Het is een container met een deksel, waarin kleine persoonlijke dingen bewaard kunnen worden, maar het kan ook als urn worden gebruikt: *Remember*.

▼ *Titel, 20??, ?? x ?? x ?? cm*

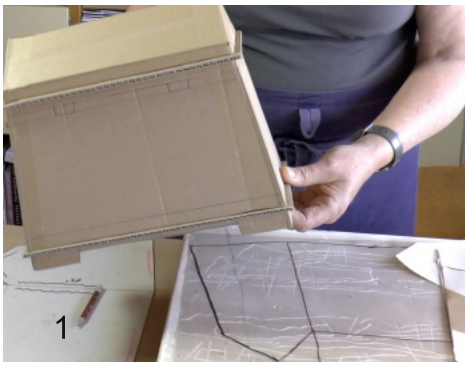

1-2. Ik begin altijd met het maken van wat schetsjes als ik een nieuw object wil maken. Daarna maak ik een ruimtelijk model van karton. En vervolgens knip ik patroondelen.

3-4. Eerst maak ik de wanden. Op een gipsplaat waar al reliëf op zit - een landschap -, leg ik een transparant patroondeel neer om te bepalen welk deel ik ga gebruiken.

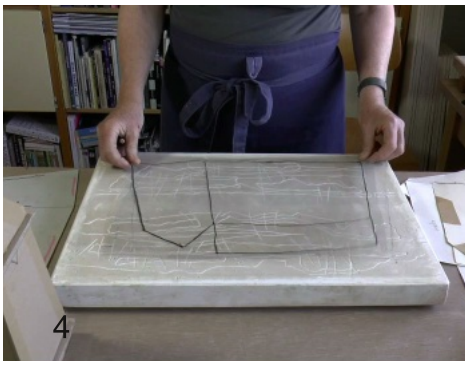

5. Ik teken met potlood de omtrek af op de gipsplaat.

6. Ik gebruik zwartbakkende klei: K127. Om geen lucht in te sluiten, druk ik stukjes klei dakpansgewijs op de gipsplaat. Dat geeft ook een mooi patroon in het uiteindelijke werk.

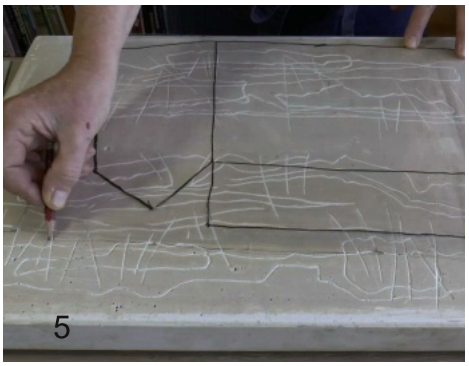

7. Als ik een aantal rijen af heb, duw ik met een vlakke hand de plaat wat glad. Zonodig stuw ik met met vingers de klei naar die plekken die wat dunner zijn. Het is belangrijk dat de kleiplaat egaal dik wordt en er geen lucht is ingesloten. Met mijn vlakke hand strijk ik de klei glad, dat doe ik meerdere keren en in verschillende richtingen. Dan ga verder met de rijtjes dakpannen.
Ook aan de randen moet de kleiplaat voldoende dik zijn. Ik rol niet na met een roller, de dikte bepaal ik op gevoel.

8. Als de kleiplaat klaar is, kan ik hem meteen van de gipsplaat afhalen en op een houten ondergrond leggen om verder te drogen tot leerhard. Ik til de plaat op aan de bovenzijde waar hij al wat aangedroogd is en pak hem voorzichtig op zonder te vervormen.

9. Nu kun je goed het reliëf zien, dat in negatief op de gipsplaat aanwezig was en nu als positief tevoorschijn komt in de gipsplaat.

10. Ik klop het reliëf nog wat aan met een platte lat. Op dezelfde manier maak ik alle andere wanden voor dit werkstuk.

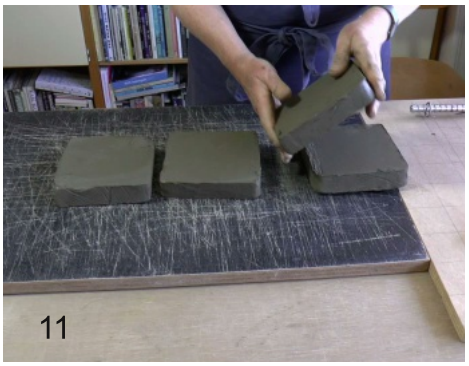

11. Voor het plafond en de vloer heb ik gladde platen zonder reliëf nodig. Dat kan gewoon met de kleiwals.
Ik snijd eerst vier 'boterhammen' uit het pak klei. In het pak is de klei machinaal geperst, waardoor alle kleiplaatjes allemaal één richting uit liggen. Die kleiplaatjes moeten zich nog kunnen voegen, zodat het werk ook niet krom trekt tijdens het drogen en stoken. Daarom snijd ik ook niet plakken af in de lengterichting van het pak.

12-14. Aan elke boterham druk ik met mijn duim schuine kanten, leg dan de boterhammen met de schuine kant op elkaar en druk de kanten stevig tegen elkaar aan.

15.Dan ga ik naar de kleiwals. Ik leg een flanellen lap op de wals, dat schuift niet makkelijk. Ik haal er eerst twee onderplaten uit, om dik te kunnen beginnen.

16. Op het flanel leg ik de voorbereide kleiplaat en daarop nog een lap flanel. Het doek van de wals leg ik er niet op, om goed zicht te houden op wat er gebeurt.

17-18. Terwijl ik draai aan het wiel van de wals, houd ik met één hand het doek van de wals vast om hem zo goed te kunnen geleiden.

19-20. Als ik klaar ben met het walsen, gaat er een onderplaat bij. Ik leg de kleiplaat tussen de flanellen lappen terug op de kleiwals, een kwartslag gedraaid en ondersteboven, waarbij ik ervoor zorg dat er geen vouwen komen in de flanellen lappen. Na nog een keer te hebben gewalst, check ik of er luchtbellen in de kleiplaat zitten en leg dan de plaat op een onbewerkte houten plaat. Dan pas haal ik het flanel eraf, zodat ik de kleiplaat niet met mijn vingers hoef aan te raken.

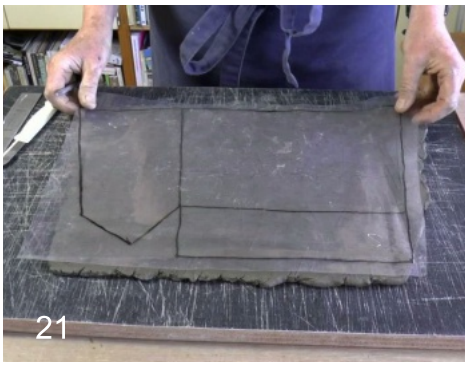

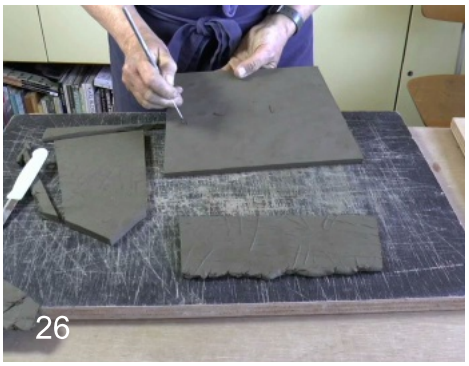

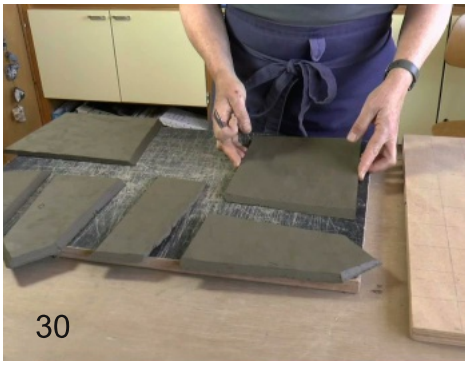

Als de onderdelen voor de wanden leerhard zijn, ga ik ze aan elkaar zetten. Er moet nog wel een klein beetje beweging in zijn om goed te kunnen bouwen. Eerst twee wanden in een L-vorm, hetzelfde met de andere twee wanden. Dan gaat het dak erop en breng ik ter versteviging rolletjes klei aan op de binnennaden.

21. Eerst leg ik op elke kleiplaat het transparant patroondeel om precies te kunnen bepalen welk deel het mooiste is. Ik wil de denkbeeldige horizon horizontaal houden.

22-23. Ik zet met een mesje een tekentje en vervang dan het transparant door het papieren patroondeel.

24. Ik snijd dan met het mes zo haaks mogelijk erlangs, elke snede het liefst in één beweging. Ik draai de plank elke keer, zodat ik telkens in de goede richting kan snijden.

25. Zo snijd ik alle delen van de eerste L eruit.

26. Aan de achterkant zet ik een tekentje, zodat ik weet welke delen bij elkaar horen en op welke manier.

27. Als alle delen zijn uitgesneden, breng ik overal een schuine rand aan. Dat doe ik met een speciale kleisnijder die verschillende hoeken heeft. Die trek ik langs de kant van elke plaat.

28-29. Op de hoeken houd ik mijn duim, zodat die er niet per ongeluk afbreken. Ik moet me hierbij goed concentreren, om te voorkomen dat ik de schuine kanten er verkeerd afsnijd. Daarom zet ik deze al met een stippellijn op de patroondelen.

30. Als alle randen op 45 graden staan, kan ik het monteren gaan voorbereiden.

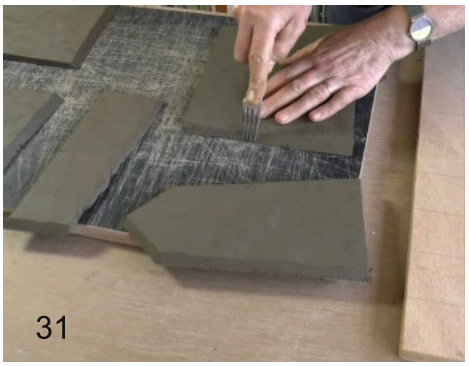

31-32. Ik kras de kanten kruislings in met een vork. Dan slib ik ze in met een kwast. Ik vind het altijd belangrijk dat het slib wat stevig is. Dan bereik je ook goed de hoeken én het krimpt later minder dan dun slib.
Zowel met krassen (niet te diep) als met slibben (zorgvuldig aanbrengen) zorg ik ervoor dat ik geen lucht insluit. Ik blijf een klein beetje van de rand af met het slib.

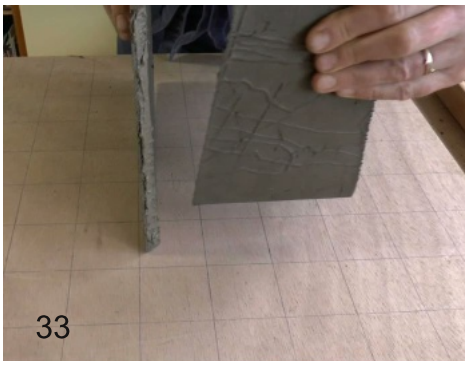

33. Ik voeg vervolgens twee wanden samen. Dat doe ik op een plaat met raster, zodat ik alles goed onder een hoek kan zetten.

34. Als er slib tussenuit piept, probeer ik daar vanaf te blijven om het werk zo zuiver mogelijk te houden.

35. Als beide L-vormen klaar zijn, slib ik de overgebleven verticale randen in, zet de delen delen elkaar aan en druk de naden voorzichtig aan zonder de vorm of het reliëf aan te tasten.

36. Tot slot herhaal ik alle handelingen voor het dak.
Inmiddels zijn de platen wat droog geworden, dat hoor ik aan het krassen met de vork. Daarom spuit ik het werk wat vochtig. Ik meet alles op voordat ik beide delen van het dak monteer, zodat ik zeker weet dat alles zal passen.

37. Als de vorm klaar is, laat ik het slib wat aandrogen. Tussen duim en wijsvinger trek ik de naad schoon. Is het slib nog te nat, dan wordt het een smeerboel, is het te droog geworden, dan brokkelt hij af.

38-39. Ik snijd de naad iets bij, zonder het reliëf teveel aan te tasten. Daarna klop ik de vorm met een plankje om de naden nog wat beter vast te zetten en om nog wat meer spanning in het geheel te brengen.

40. Ik leg het werk op zijn zij om de binnenkant af te kunnen werken.

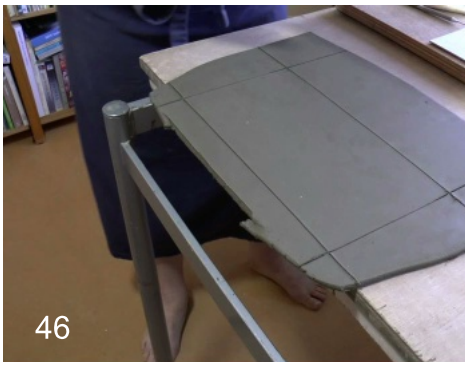

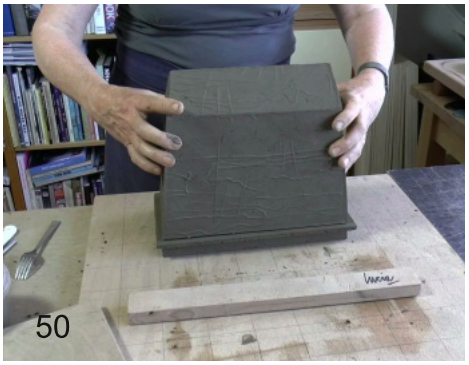

41. Ik zet de vorm op de korte kant - als ik hem op de lange zij zou zetten, is er kans dat hij inzakt. Aan de binnenkant van de naden ontstaat altijd een rupsje. Dat werk ik eerst weg met een boetseerhoutje, voordat ik er een rolletje tegenaan zet.

42. Ik maak de naad vochtig en zet er dan een dun kleirolletje tegenaan, dat is beter voor de hechting. Ik druk het rolletje aan met mijn vinger.

43. Als alle naden zijn afgewerkt, is het tijd voor de bodem. Die komt niet aan de onderkant, maar iets hoger. Met behulp van een latje voor de juiste hoogte, trek ik met een naald een lijn rondom de vorm. Met behulp van hetzelfde latje snijd ik vervolgens met een mesje de wand door op de hoogte van de lijn.

45-46. De bodem- en plafondplaat snijd ik niet door, maar ga ze breken. Ik leg het patroondeel voor de bodem op een gladde, leerharde kleiplaat en trek met een naald een lijn,, een derde van de dikte diep.

47. Ik leg de kleiplaat met de inkerflijn op de rand van de tafel, leg een plankje op de kleiplaat tot aan de lijn en breek dan de overtollige klei af.

48. Op deze manier krijg ik een interessantere rand dan wanneer ik de plaat gewoon af zou snijden.

49. Ik teken af waar ik moet gaan inkrassen, kras de te hechten delen weer kruislings in, slib ze en monteer de bodem op de onderrand. Weer even aandrukken en aankloppen met een plankje. Ook het bovendeel zet ik - op het oog - op de plaat, teken af, kras in en werk zo verder.

50. Na het monteren, laat ik de hele vorm zachtjes op het tafeloppervlak vallen om de hechting te bevorderen.

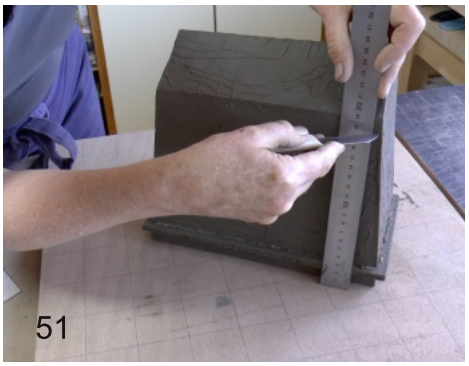

51-52. Dan is het plafond aan de beurt. Ik teken - met behulp van een lineaal - een lijn op de vorm, op een hoogte van 17,5 cm. Dat vind ik in dit geval de meest interessante afstand tot aan de dakrand. Deze afstand is iets kleiner dan die van de bodem naar de onderkant van het werk. Voor het afsnijden kan ik nu geen latje gebruiken om de snijlijn recht te houden. Ik houd het mesje zo recht mogelijk bij het snijden.

53. Als ik het dak eraf haal, zet ik weer merktekentjes. Vervolgens prepareer ik de benodigde plaat op dezelfde wijze als de bodemplaat. Ik monteer eerst het dak op het plafond, dan zet ik het geheel op de vorm.

54. Ik werk met een houtje het slib wat weg als het voldoende is aangedroogd. Zo krijg ik een mooie afscheiding en zie ik gelijk of de naad goed dicht is. Dat doe ik ook aan de onderzijde van elke naad!

55-58. Nu de vorm in grote lijnen klaar is, is het tijd voor de afwerking. Met een lineaal en een latje teken ik de pootjes af en leg de vorm op zijn kant op een plankje. Eerst breng ik op de binnenhoeken een gaatje aan om te voorkomen dat bij het snijden of zelfs nog later een hoek af gaat brokkelen. Dan snijd ik vanuit het midden naar het hoekgaatje. Daarvoor gebruik ik geen aardappelmesje maar een papiermesje, omdat ik hier fijner moet werken. Ik ga na het snijden ook nog even met de naald langs de hoek - ook om de hoeken te beschermen.

59. Het is de bedoeling dat de vorm een doos en een deksel wordt. Eerst snijd ik de slotjes bijna los. Het slot aan de voor- en achterkant laat ik voorlopig vastzitten, dan kan ik de vorm nog alle kanten uit bewegen tijdens het decoreren.

60. Dan snijd ik onder de plafondplaat de wanden door. Dat gaat net als bij de bodem.

61-62. Ik ga de eerste engobelaag erop zetten. Met een zacht kwastje dat veel slib kan bevatten. Die onderlaag is wit, dan blijven de andere kleuren mooi helder. Ik doe dat met wat flair, zodat de ondergrond zo intact mogelijk blijft. Snel maar zorgvuldig. De belijning van het landschap wordt nu ook meer zichtbaar.

Voor de kleuren gebruik ik kleurpigmenten en gele en rode klei. Het voordeel daarvan is dat ik meteen de kleur zie, die verandert niet door het stoken. Ik bewaar de kleuren aangemaakt in afgesloten jampotten.

63. Ik gebruik schuimrubber rollers voor het aanbrengen. Die heb ik wat structuur gegeven door er hier en daar wat uit te plukken. Dat maakt het wat levendiger. Ik maak de rollers eerst wat nat door ze onder te dompelen in een teiltje water en uit te knijpen. De engobes moeten niet te dik zijn, anders is de structuur van de roller teveel zichtbaar op het werk.
Ik breng de kleuren niet al te precies aan, dan ziet het er spontaner uit. Daarom werk ik ook niet precies binnen de lijntjes. Juist daarom gebruik ik rollertjes, omdat je die minder goed kunt sturen.

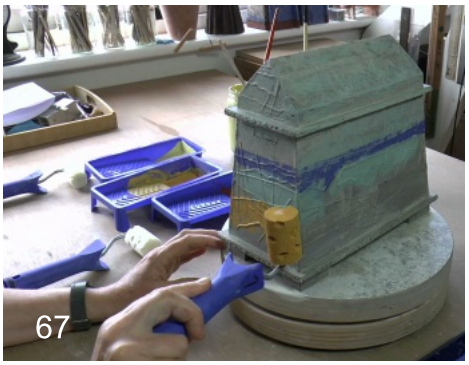

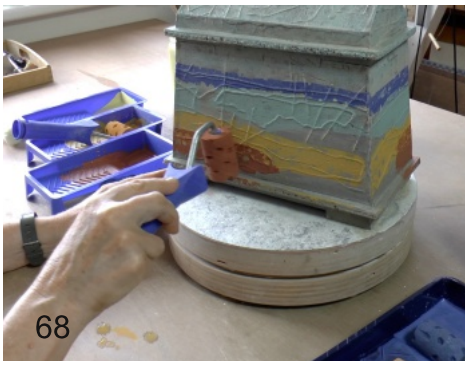

64-68. Eerst breng ik hier en daar nog wat extra wit aan, dan schemert de ondergrond daar niet meer door en kont er wat nuance in de witte vlakken. Dan is donkerblauw aan de beurt. Het moet niet al te donker worden. Ik houd de roller een beetje schuin om een dunne lijn te kunnen zetten. Het geel knalt er lekker uit. Tot slot het sienna.

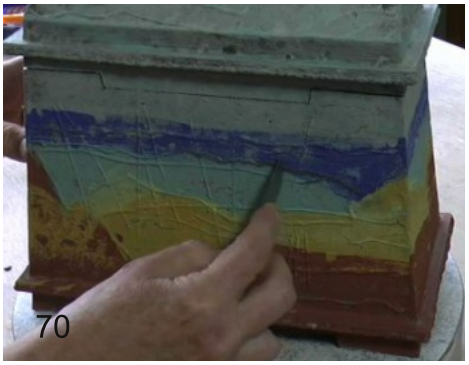

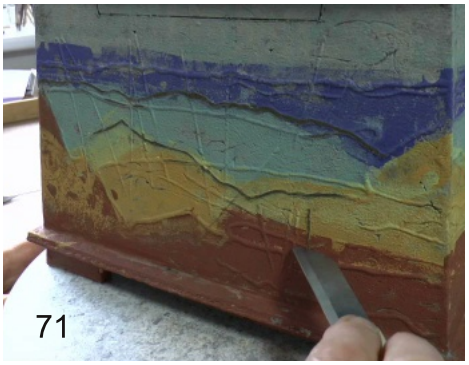

69-70. Na het aanbrengen van de kleuren kras ik met een aardappelmesje nog wat in om het geheel levendiger te maken. Dan komt de zwarte klei weer tevoorschijn. Het maakt het beeld ook wat grafischer. Alleen al het schoonkrassen van een reliëflijn maakt een groot verschil.

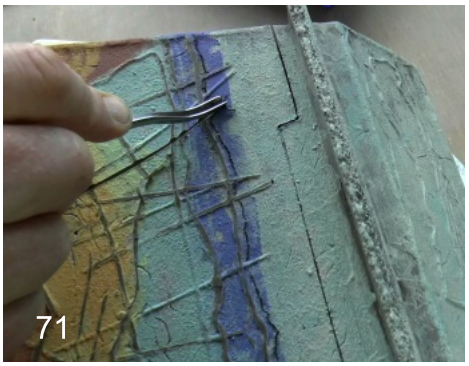
71

72

73

74

75

71. Ik leg de vorm op zijn zij - weer op een plankje - leg dan wat accenten met een naald of guts nog wat met een gutsje. Dan krijg je een negatieve lijn in plaats van een positieve. Met een metalen loner of een aardappelmesje schuur ik hier en daar nog wat weg. Vooral aan de randen en hoeken. Dan lijkt het wat verweerder. Door de lomer wat vlak te houden, kun je als het ware wat schillen.

72. En dan is het tijd om mijn naam en het jaartal te zetten.

73. Ik snijd de laatste twee sloten open. Daarbij probeer ik mijn mes goed horizontaal te houden. De klei is inmiddels al wat steviger geworden - wat geduld is nodig... als de twee helften los zijn, werk ik de binnenkant nog wat af. Niet vergeten: een gaatje aan de binnenzijde van het deksel. Het deksel is immers een afgesloten ruimte en de lucht moet er uit kunnen tijdens de stook, anders ontploft het werk!

Na de eerste stook op 1020 ºC was ik de buitenkant in met glanzend transparant glazuur: ik kwast de hele vorm in, daarna was ik met een vlak sponsje het meeste glazuur weer weg, zodat het alleen in de spleten blijft zitten en er een wittige waas over het werk komt. Ik houd niet van een glaslaag, wel wil ik het wat levendiger maken, hier en daar een schittering aanbrengen, de kleuren verdiepen en het glazuur bevat wat ijzer achter dat achterblijft als je het glazuur weer wegwast. Daardoor blijft een wat bruinige waas achter. De tweede stook is op 1060 of 1080 ºC, afhankelijk van de ondergrond.

Objectfoto's: Lucia Fransen
Procesfoto's: Mels Boom
Titelbladfoto: Yna van der Meulen